

BATI'DA SON DÖNEM HADİS ÇALIŞMALARINDA DİKKAT ÇEKEN BAZI GELİŞMELER

Özcan Hıdır*

Batılıların doğu kültürü ve İslâm Dîni'ne olan ilgileri, Haçlı seferleri ile başlamış, XVI. ve XVII. yüzyıllarda ise coğrafi keşiflerle birlikte hız kazanmış, nihayet aynı bakış açısı ve metotla, XVIII. yüzyılda artarak devam etmiştir. Son yıllarda ise Kur'an, Sünnet, İslâm Mezhepleri, Tasavvuf vb. gibi daha özel alanlarda yoğunlaşmıştır. Günümüzde Amerika, İngiltere ve Almanya gibi ülkelerin üniversiteleri başta olmak üzere birtakım özel müesseseler, temel İslâm ilimleriyle ilgili çeşitli ilmî çalışmalar yürütmekte, akademik toplantı ve sempozyumlar düzenlemektedir. Müslüman ve gayr-i müslim birçok âlim ve araştırmacının biraraya geldiği bu tür ilmî faaliyetlerin, ilim anlayışları ve dünya görüşleri farklı katılımcıların birbirlerini daha iyi anlamalarına zemin hazırladığı, birtakım yeni değerlendirmelere yol açtığı aşikârdır.

Çoğu kere oryantalistlerin çalışmalarının siyasî maksatla ve sömürgeciliğin zeminini hazırlamaya yönelik olduğu hatıra gelse de, özellikle son zamanlarda batı ülkelerinde bulunan müslüman ilim adamı ve akademisyenler sayesinde bu durumun biraz değiştiği ve artık batıda genelde doğu ilimlerini, özelde de İslâmî ilimleri taraflı da olsa, aslına ve orijinal kaynaklarına uygun olarak araştırma geleneğinin yerleşmeye başladığı söylenebilir.

Araştırma amacıyla bulunduğumuz İngiltere'de geçirdiğimiz süre içerisinde, batıda sünnet ve hadisle ilgili yapılan ve devam etmekte olan bazı çalışmalar hakkında -gözlemlediğimiz kadarıyla- genel bir bilgi vermeye çalışacağız. Bu çalışmalarını sünnetle ilgili projeler ve ilmî toplantı ve sempozyumlar olmak üzere iki başlık altında toplamayı uygun buluyoruz.

* İLAM Araştırma Görevlisi

A. PROJELER

Merkezi Liechtenstein'in Vaduz şehrinde olup İslâm kültürünü geliştirmek, İslâmî ilimlerle ilgili çalışmalarını desteklemek amacıyla kurulmuş olan tamamen hayır ve yardım amaçlı *Thesaurus Islamicus Foundation*'ın (*İslâm Kültür Mirâsına Hizmet Vakfı*), İngiltere'nin Cambridge şehrinde bulunan şubesi önderliğinde *The Sunna Project* (*Sünnet Projesi*) adı altında, bilgisayar dünyasındaki son gelişmelerden de yararlanılarak geniş kapsamlı bir proje yürütülmektedir.¹ Projenin ilmi danışmanlığı halen Ezher Üniversitesi hocalarından ve Üniversite'nin "İslâm Araştırmaları Enstitüsü Sünnet Komisyonu" üyesi ve aynı zamanda "Ezher Üniversitesi Fetvâ Kurulu"nda da görevli olan Prof. Dr. Ali Cum'a başkanlığında bir ekip tarafından, teknik danışmanlığı ise Ezher Üniversitesi Mühendislik Fakültesi hocalarından Dr. Ali Mahmut Râşid başkanlığında başka bir ekip tarafından yürütülmektedir. Proje, esas itibariyle iki faaliyet alanını kapsamaktadır:

1. The Hadith Database (Yalnız internette kullanılabilen hadis programı)

Yaklaşık onbeş yıllık çok titiz bir çalışma neticesinde hazırlanan bu program, ilk olarak Ezher Üniversitesi eski rektör yardımcılarında ve aynı üniversite İslâm Araştırmaları Merkezi'nin başkanlığını yürüten Prof. Dr. Hüseyin Hâşim'in teşviki ile bir araştırma olarak başlamış, daha sonra bilgisayar alanındaki gelişmelerle günden güne geliştirilip güncelleştirilmiştir. Program, Arapça destekli Windows programında Arapça olarak sunulmaktadır.

Program, şu anda tamamen internette kullanılabilir halde olup, Buhârî, Müslim ve Tirmizî'nin *Câmi*'leri, Ebû Dâvûd, Nesâî ve İbn Mâce'nin *Sünen*'leri, İmâm Mâlik'in *Muvatta*'ı, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i ile Dârimî ve Dârekutnî'nin *Sünen*'lerini kapsamaktadır. Diğer hadis koleksiyonlarının yüklenmeleri ise halen devam etmektedir. Humeydî'nin *Müsned*'inin yüklenmesi tamamlanmış olup, Beyhakî'nin *Sünen*'inin yanında Taberânî'nin *el-Mu'cemu'l-kebîr*'inin yüklenmesi de neredeyse bitmek üzeredir. İbn Ebî Şeybe ve Abdürrezzâk'ın *Musannef*'leriyle Ebû Avâne'nin *Müsned*'i, Taberânî'nin *el-Mu'cemu'l-evsat ve el-Mu'cemu's-sağîr*'i, Hâkim'in *Müstedrek*'i ile Ebû Nuaym'in *Hilye*'sinin ve Hatîb el-Bağdâdî'nin *Târîhu Bağdâd*'inin hadislerinin yüklenmesine başlanmıştır. Diğer taraftan projenin her yıl başka hadis eserlerinin de ilavesiyle kapsamı genişletilecek, aynı zamanda gerek teknik gerek bilgi olarak detaylandırılacaktır.

Buhârî'nin *Sahîh*'inin önemli şerhlerinden İbn Hacer'in *Fethu'l-Bârî* ve Kastallânî'nin *İrşâdu's-sârî* adını taşıyan şerhleri ile Müslim'in *Sahîh*'inin Nevevî şerhinin yüklenmesine de yakın bir gelecekte başlanması planlanmaktadır. Ricâl ve tabakât eseri olarak ise İbnü'l-

1 İnternet üzerinden *Thesaurus Islamicus Foundation*'un sunduğu bu hadis programıyla birlikte diğer çalışmalardan istifade etmek isteyenler, bağlı buldukları kurum adına düzenlenmiş bir belgeyle aşağıdaki adrese İngilizce olarak başvurabilirler. Eğer bu başvuru neticesinde müracaatları kabul edilirse kendilerine programı internette kullanım şifresi verilecektir.

Adres: 17 High Street, Grantchester, Cambridge CB3 9NF, UK

Fax: +44(0) 1223 890786

Esîr'in *Üsdü'l-gâbe*'si, İbn Hacer'in *el-İsâbe* ve *Tehzîbü't-Tehzîb*'i, İbn Sa'd'ın *Tabakât*'ı, Buhârî'nin *et-Târîhu'l-kebîr*'i, İbn Asâkir'in *Târîhu Dimaşk*'ı ile Ebû Nuaym'ın *Ahbâru Isbahân*'ı yüklenecektir. Firûzâbâdî'nin *Kâmûs*'u ile Zebîdî'nin *Tâcu'l-arûs*'u da lugat olarak programa yüklenecektir.

Sürekli geliştirilip yenilenen bu tür bir çalışma, CD-Rom'daki bir programın yeni versiyonlarını arama ve eski versiyonlarının ihtiyaca cevap verememesi gibi külfetlerden de araştırmacıları kurtarmaktadır. Çünkü anlaşılacağı üzere böyle bir programda CD-Rom ihtiyacı olmayacak doğrudan internet üzerinden istifade sağlanacaktır.

2. İhsan

Sünnet Projesinin ikinci faaliyet alanı ise, kısaca "İHSAN" olarak anılan "Uluslararası Hadis Çalışmaları Bilgi Ağı" diye tercüme edebileceğimiz *International Hadith Study Assosiation Network*'tür. Çeşitli basım-yayım ve proje çalışmalarıyla da ön plana çıkan İHSAN'ın kurulmasının iki amacı vardır:

1. Hadis'in bütün branşlarında dünyada yapılan özgün çalışmaları teşvik, bu çalışmalardan istifadeyle üzerinde çalışılan hadis projesinin bilgi zeminini zenginleştirmek, hadis araştırmacılarının karşılıklı bilgi alış verişini sağlamak.

2. Sünnet projesini bilgi olarak zenginleştirmek için çeşitli çalışmalar yaptırmak.

İHSAN basım-yayım faaliyeti olarak, çeşitli dillerde yapılmış hadisle ilgili orijinal çalışmaların basımını üstlenmek, geçmiş bir yılın önemli hadis araştırmalarının yer aldığı yıllık bir akademik hadis dergisi çıkarmak, öncelikle İHSAN üyelerini bilgilendirmek, onları hadisle ilgili yeni çalışmalardan haberdâr etmek maksadıyla da aylık bir "hadis haber dergisi"ni (Newsletter) yayına sokmayı planlamaktadır. Ayrıca hadisle ilgili meselelerin karşılıklı konuşulup tartışılacağı canlı bir internet websitesi (website) oluşturmak da İHSAN'ın hedefleri arasındadır.

Diğer taraftan hadisle ilgili çeşitli konferanslar tertip etmek, hadise dair yapılan çalışmalara proje desteği vermek, hadisle ilgili o seneki en güzel çalışmayı tesbit edebilmek için her sene ödüllü yarışma düzenlemek ve dünyada hadisle ilgili yapılan çalışmaların bibliyografyalarını oluşturmak planlanan diğer hedefler arasında yer almaktadır.

B. İLMÎ TOPLANTI VE SEMPOZYUMLAR

İngiltere'nin belli başlı müsteşriklerinin yetişmesinde önemli bir etkiye sahip Londra Üniversitesi'ne bağlı *School of Oriental and African Studies* (Şarkiyât ve Afrika Araştırmaları Okulu) içinde Suûdî Arabistan Kralı Fahd b. Abdu'l-Aziz tarafından kurulmuş bulunan ve başkanlığını Mısırlı Prof. Dr. Muhammed Abdulhalîm'in yaptığı *Centre of Islamic Studies*'in (İslâm Araştırmaları Merkezi) organize ettiği ilmî bir konferans düzenlenmiştir.

Hadith: Text and History (Metin ve Tarih Olarak Hadis) adı altında, 19-21 Mart 1998 tarihinde üç gün devam eden toplantıya çeşitli ülkelerden daha çok hadis alanındaki çalışmalarıyla tanınan müslüman, gayr-i müslim âlim ve araştırmacılar katılmıştır.

Konferans, *Authentication of Hadith* (Hadisin Otantikliği), *Hadith Criticism* (Hadis Tenkitçiliği), *Figuring Islamic History* (İslâm Tarihinden Portreler), *Hadith as a Legal Source in History* (Tarihte Usûl-i Fıkha Kaynak Olarak Hadis), *Hadith as a Source in Modern Legislation* (Modern Hukuka Kaynaklık Açısından Hadis), *Pedagogic Dimensions of Hadith Transmission* (Hadis Rivâyetinin Pedagojik Boyutları), *Language and Style in Hadith Literature* (Hadislerdeki Dil ve Üslûp Özellikleri) ana başlıkları altında yedi oturum şeklinde düzenlenmiştir.

Toplantıyı organize eden "İslâm Araştırmaları Merkezi" Başkanı Prof. Dr. Muhammed Abdulhâfîm, konuşmasında merkezin bu toplantıyı düzenlemedeki maksadının son yıllarda artarak devam eden hadislerle ilgili çalışmalara yenilerini katmaya zemin hazırlamak, hadis araştırmacılarını böyle bir platformda bir araya getirip karşılıklı fikir teâfisinde bulunmak olduğunu belirttiikten sonra, merkezin gerçekleştirmeyi planladığı çalışmalardan bahsetmiştir. Prof. Abdulhâfîm'in 1999'un ocak ayında *The Journal of Qur'anic Studies* (Kur'an Araştırmaları Dergisi) adıyla bir derginin yayına başlayacağını haber vermesi ilim alemini adına sevindirici, "*Kur'an Tercümelerine İngiliz Müsteşriklerinin Yaklaşımı*" adlı konferansı da dinleyenler açısından bilgilendirici olmuştur.

Yakın gelecekte kitaplaştırılarak basımı düşünülen bu sempozyuma sunulan tebliğleri batıda telif hakları meselesinde gösterilen aşırı titizlik nedeniyle bir tanesi hariç elde edemedik. Ancak elde ettiğimiz tebliğ, toplantıya sunulan ilmî tebliğler arasında bize göre, en dikkat çekicisidir. Söz konusu bu tebliğin özetini sunup, diğer tebliğlerin İngilizce başlıklarını ve Türkçe'sini vermekle yetineceğiz.

Nijmegen Üniversitesi (Hollanda) hadis profesörlerinden yahûdî asıllı Hâbil Harald Motzki "Sünnetin Hücciyeti" başlıklı oturuma *Methods of Dating Hadiths* (Hadisleri İlk Kaynağına Ulaştırarak Tarihlendirme Metodları) adlı tebliğiyle katıldı. Motzki, hadislerin ilk kaynağına ulaştırılması meselesinin modern dönemdeki hadis araştırmaları için önemini belirttiikten sonra, araştırmacıların hadisleri tarihlendirirken kullandıkları metodları daha çok Goldziher ve Juynboll'un görüşleri bağlamında ele almıştır.

Motzki, İslâm âlimlerinin sünneti hukukun, moral değerlerin, dînî şuurlanmanın bilgilenenin ve tarihin kaynağı olmak gibi değişik motiflerle araştırmaya koyulduklarını, buna karşılık batılı araştırmacıların hadislere olan ilgilerinin genelde tarihsel olduğunu belirttiikten sonra, müsteşriklerin sünnete olan bu tarihsel bakış açılarının sadece tarihî olaylarla ilgili rivâyetler için değil bilakis hukuk, tefsir ve teolojik rivâyetlerle de ilgili olduğunun altını çizmiştir.

Motzki, daha sonra XIX. yüzyılın sonlarından itibaren hadisleri tarihlendirmek ve hadislerin ortaya çıkış tarihini tesbit için farklı metotların geliştirildiğini belirtmiş; bu metotları da hadis metinlerini, hadis metinlerini ihtiva eden hadis literatürünü, isnadı, metin ve isnadın her ikisini esas alan ve başka kriterlere göre yapılan tarihlendirme olmak üzere sınıflandırmıştır. Ancak güvenilirlik açısından bu metotların farklılık arzettiğini belirtmiştir. Biz burada Motzki'nin daha çok üzerinde durduğu hadis metinlerini esas alan, hadisin isnadına göre yapılan ve hadisin metin ve isnadını birlikte ele alan üç ayrı metodun kısaca özetini sunacağız.

Hadis metinlerine göre yapılan tarihlendirmenin en meşhur örneğini Goldziher'in 1890 yılında kaleme aldığı ve Muhammedanische Studien adlı eserinin II. cildinde yer alan *Über die Entwicklung des Hadith* adlı bölüm oluşturur. Söz konusu bölümde Goldziher, isnad diye bir şeyin var olduğunu ancak bunun çok da önemli olmadığını asıl önemli olanın hadis metinleri olduğunu ve hadislerin de asıl kaynağını metinlerin ve ismini zikretmediği başka kriterlerin belirlediğini söylemiş; hadislerin asıl kaynağına inmede genel olarak bütün hadislerin ve özel olarak da bazı hadislerin tarihlendirilmesi olmak üzere iki tip tarihlendirmenin ön plana çıktığını belirtmiştir. Goldziher'in bu konudaki "genel" olan metodu, ümmetin itibar ettiği hadis eserlerinde bulunan bütün hadislerin, I. ve II. asırlarda İslâm toplumundaki dîni, tarihî ve sosyal gelişmelerin bir neticesi olarak ortaya çıktığı şeklindeki iddiasıdır. Bu genel iddiayla Goldziher, Hz. Peygamber'e ve sahâbeye ait birçok hadise tarihî birer malzeme olmaktan öte bir kıymet vermez. Ancak ona göre bu hadisler, kendi dönemleri (Emevîler ile Abbasîler'in ilk asrı) için tarihî birer kaynaklardır.

Motzki, Goldziher'in bazan bu genel metotdan ayrı olarak bazı hadislerin kaynağını tarihlendirmeye çalıştığını söyledikten sonra, onun hangi kritere göre önceki ve sonraki hadisi ayırdığını belirtmez. Yine de Goldziher'in metodun örneklemesinde verdiği misallerden onun metodolojik prensiplerini çıkarmanın mümkün olduğunu söyler.

Motzki'ye göre hadisleri metinlerine göre kaynaklandırmada temel olarak Goldziher'in metodunu kullanan Joseph Schacht ve Marston Speight gibi başka araştırmacılar da vardır. Özellikle Marston Speight'in *Kitab-ı Mukaddes Çalışmaları* için geliştirilmiş bulunan ve adına "textual analysis" (metni belli kriterlere göre yeniden inşa etme) adı altında yaptığı budur. Ancak Motzki'ye göre Schacht ve Speight'in geliştirdikleri bu metot, Goldziher'inkinden daha güvenilir değildir ve yalnız metni esas alan metodu kullanarak hadislerin kaynağını tesbit etmenin imkanı da yoktur.

Hadislerin isnadlarını ve de bu isnadda bulunan ortak bağlantıdan (common link=ortak râvî) hareketle hadisleri tarihlendirme metodu Motzki'ye göre bir önceki metottan daha güvenilir değildir. Bu metodu çalışmalarında yaygın olarak kullandığını gördüğümüz Joseph Schacht ve Gautier Juynboll, hadisleri tarihlendirmeye çalışırken birbiriyle çelişen ifadeler kullanmışlardır. Dolayısıyla sadece isnadı ve isnadaki "common link"i esas alarak hadisleri tarihlendirmek Motzki'ye göre sağlıklı bir metot değildir.

Prof. Motzki, son yıllarda hadis araştırmacıları arasında daha ağırlık kazanan metodun hadis metinleriyle birlikte isnadı da esas alan metot olduğunu belirttiikten sonra bu metodun savunucuları arasında Gregor Schoeler, Andreas Görke ve İftikar Zaman gibi hadis araştırmacılarının isimlerini zikretmiştir. Motzki'ye göre, bu metoda şu şekilde işlerlik kazandırılır: Önce bir hadisin mevcut olan bütün varyantları bir araya getirilir. Sonra birbirine yakın olan hadis metinleri "sinoptik karşılaştırma" (synoptical comparison) yapılarak gruplandırılır. Ardından isnadda bulunan "ortak râviler" (common link) tesbit edilerek, isnadı ve metni birbirine benzeyen hadislerin birbiriyle örtüşüp örtüşmediğine bakılır. Eğer örtüşüyorsa, hangi metinlerin isnadda bulunan ortak râviler (common link) kanalıyla rivâyet edildiği tesbit edilerek değişikliklere hangi râvinin sebep olduğu anlaşılabilir olur.

Motzki'nin örnekleme hususunda cimri davranıp, teorik bir çerçevede ele aldığı ve olgunlaştırılmaya muhtaç olduğunu belirttiği bu tebliğinin ana muhtevasını sunduktan sonra, yapılacak çalışmalara örnek olması amacıyla sempozyumun programını ve tebliğ başlıklarını Türkçeleriyle beraber aşağıda vermeyi uygun buluyoruz.

Birinci Oturum
Authentication of Hadith
(Hadisin Otantikliği)

1. *The Authenticity of Prophetic Hadith: A Pseudo-Problem* (Hz. Peygamber'in Hadislerinin Otantikliği: Gerçek Olmama Problemi)

Konuşmacı: Lübnanlı bir hristiyan olup, daha çok Usul-i fıkıh çalışmalarıyla tanınan ve halen Mc. Gill Üniversitesi'ne (Kanada) bağlı İslâm Araştırmaları Enstitüsü Profesörü Vâil b. Hallâk

Müzakereci: Dr. Paul Hardy, SOAS (Londra)

2. *Methodologies for the Authentication of Hadith* (Hadisin Otantikliğini Sağlamada Kullanılan Metodolojiler ya da Usûl-i Hadis)

Konuşmacı: Prof. Dr. Hâşim Kemâlf, Malezya Uluslararası İslâm Üniversitesi

Müzakereci: Dr. Kate Zebiri,² Yakın ve Orta Doğu Araştırmaları Bölümü, SOAS

İkinci Oturum
Hadith Criticism
(Hadis tenkitçiliği)

1. Hadith and Hadith Criticism Among the Scholars of Qairawan in 3rd-4th Century AH (Hicrî III. ve IV. Asırda Kayravân Uleması Arasında Hadis Tenkitçiliği)

Konuşmacı: Dr. M. Muranyi, Bonn Üniversitesi (Almanya)

2 Dr. Kate Zebiri aynı zamanda Thesaurus Islamicus Foundation'ın yürüttüğü "Sünnet Projesi"nde de görev almaktadır.

2. İbn Salah al-Shahrazûrî and the Isnâd (İbn Salah ve İsnad Kullanımı)

Konuşmacı: Dr. Eerik Dickinson, Yale Üniversitesi (Amerika)

3. *Rethinking Authority: Trends in 18th Century Hadith Studies* (XVIII. yüzyıl Hadis Çalışmalarında Sünnetin Otoritesine Yeni Yaklaşımlar)

Konuşmacı: Dr. Ahmet Dallâl, Yale Üniversitesi (Amerika)

Genel Değerlendirme ve Müzakere: Timothy Winter, Cambridge Üniversitesi İslâmî İlimler Okutmanı

Üçüncü Oturum

Figuring Islamic History

(İslâm Tarihinden Portreler)

1. Seyf İbn Umar

Konuşmacı: Prof. Dr. Wilferd Madelung, Oxford Üniversitesi (İngiltere)

2. *The Evolution and Growth of Traditions on Flight from the Plague in Late Umayyad Medina* (Emevilerin Son Dönemi Medine'sinde Vebadan Kaçma ile İlgili Hadislerin Evrim ve Gelişimi)

Konuşmacı: Dr. Lawrence Conrad, Wellesley Enstitüsü (Londra)

Müzakereci: Prof. Dr. Waqad al-Qadi, Chicago Üniversitesi Avalon Vakfı Profesörü

3. *Nine Centuries After: Writing the Prophet's Life in Late Mamluk Egypt* (Dokuz Yüzyıl Sonra Memluklar Döneminde Sîre Kitapları Yazımı)

Konuşmacı: Dr. Marco Schoeller, Erlangen Üniversitesi

4. *In Praise of the Caliphs: Recreating History from the Menaqib Literature* (Halifelerin Övülmesi: Menâkıp Edebiyatından Hareketle Tarihin Yeniden İnşası)

Konuşmacı: Dr. Asma Asfaruddîn, Notre Dame Üniversitesi (Amerika)

Müzakereci: Dr. Gerald Hawting, Tarih Bölümü, SOAS

Dördüncü Oturum

Hadith as a Legal Source In History

(Târihte Usûl-i fıkha Kaynak Olarak Hadis)

1. *The Problem of Canâbah* (Cünüplükle İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi)

Konuşmacı: Prof. John Burton, St. Andrew Üniversitesi (İskoçya)

2. *An Innovation from the Time of Bani Hashim: Some Reflections on the Taslim at the end of the prayer* (Haşimoğulları Döneminden Beri Devam Eden Bir Bid'at: Namazın Sonundaki Selâmla İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi)

Konuşmacı: Dr. Yaseen Dutton, Edinburgh Üniversitesi (İskoçya)

Müzakereci: Prof. Wa'el Hallaq, McGill Üniversitesi (Kanada)

3. *Hadith and the Western Study of Islamic Law: The Case of Coulson* (Batı'da İslâm Hukûku Çalışmaları ve Hadisler)

Konuşmacı: Prof. Dr. M. S. al-Awa, Kâhire Üniversitesi (Mısır)

Müzakereci: Dr. Lynn Welchman, Hukuk Bölümü, SOAS (Londra)

4. *Sunna as a Source of Legislation* (Fıkha Kaynaklık Etme Açısından Hadisler)

Konuşmacı: Dr. Mahmoud El-Doghim, İslam Araştırmaları Merkezi, SOAS

Müzakereci: Dr. Yaseen Dutton, Edinburgh Üniversitesi (İskoçya)

Beşinci Oturum

Hadith as a Source in Modern Legislation

(Modern Hukûka Kaynaklık Açısından Hadisler)

1. *The Judicial View of Hadith as a Source of Legislation in Egypt* (Mısır'da Yasamaya Kaynaklık Etme Bakımından Hadislerin Hukûkî Yorumu)

Konuşmacı: Dr. Âdil Ömer Şerîf, Mısır Anayasa Mahkemesi Üyesi

Müzakereci: Ian Edge, Hukuk Bölümü, SOAS

2. *The Application of "Article Two" of Egyptian Constitution in The Supreme Constitutional Court* (Mısır Anayasa'sının -Devletin Dînini Karara Bağlayan- II. Maddesinin Anayasa Mahkemesinde Değerlendirilip Uygulanışı)

Konuşmacı: Dr. Awad el-Murr, Mısır Anayasa Mahkemesi Baş Yargıcı

Müzakereci: Hakim Eugene Cottran, SOAS Hukuk Bölümü Misafir Profesörü

Altıncı Oturum

Pedagogic Dimensions of Hadith Transmission

(Hadis Rivâyetinin Pedagojik Boyutları)

1. *Commentaries, Print and Patronage: Hadith And The Madrasa in Modern South Asian Islam* (Modern Dönem Pakistan ve Hint Alt Kıtasında Yorum, Basın-Yayım ve Destek Açısından Hadis ve Hadis Medreseleri)

Konuşmacı: Dr. Muhammed Kâsım Zaman, Brown Üniversitesi, (Amerika)

Müzakereci: Dr. Paul Hardy, İslam Araştırmaları Merkezi, SOAS

Yedinci Oturum

Language and Style in Hadith Literature

(Hadislerde Dil ve Üslûp)

1. *The Aesthetic Features of Improvisation in the Style of Hadith* (Hadislerin Üslubundaki Fonetik ve Estetik Güzellikler)

Konuşmacı: Dr. Abdulhamîd Şahha, Kâhire Üniversitesi (Mısır)

Müzakereci: Dr. Wen-Ching Ouyang, Yakın ve Orta Doğu Araştırmaları, SOAS

Kapanış Konuşması: Prof. Muhammad Abdel Haleem